

Mirko Bulat

Dva nova rimska natpisa u Muzeju Slavonije

Muzej Slavonije posjeduje još nekoliko nepubliciranih natpisnih spomenika ranije stečenih, iako je dobar dio rimskih natpisa već objavljen.¹ Od novih, t. j. koji su nađeni poslije rata, bit će na ovom mjestu publicirana dva, i to jedna ara u čast Jupitera iz Osijeka, i ulomak votivnog natpisa za zdravlje nepoznatog cara sa Dragojlovog brijega kod Kneževih Vinograda u Baranji.

1. Godine 1956. kod kopanja rova za vodovod na uglu Šumadijske i Srijemske ulice u Donjem gradu, nađen je na istočnoj strani Srijemske ulice pred kućom broj 5, žrtvenik od žućkastog krupnozrnog mramora, razbijen u nekoliko komada. Nalazio se na dubini oko 0,70 m, u sloju crne zemlje, pod pobliže nepoznatim okolnostima, osim da je u istom rovu nađena i kasnorimska brončana emajlirana pojasna kopča.² Ulomci are preneseni su u muzej, gdje su naknadno sastavljeni i izloženi (sl. 1).

Sam žrtvenik (inv. br. 6919), čija je visina 63,5, debljina 22, a širina 26,5 cm, je znatno oštećen, a materijal od kojega je izrađen, je vrlo trošan i lako se mrvi, što je imalo teških posljedica i za očuvanost natpisa. Po navedenim dimenzijama ova naša ara spada u manje primjerke, a imala je i jednostavnu profilaciju, koja je sada gotovo potpuno uništena. Sprijeda je jednostavno natpisno polje veličine 33,5×26,5 cm, s uklesanim natpisom u 5 redaka, koji se može čitati ovako:

I(ovi). O(ptimo). M(aximo)
M(arcus). AVR(elius). CO[C?]
CE(ius). EVTYCHI[A?]
NVS. IMM[VNIS??]
[...] PR(o)SE ET[S]VIS

I lijeva i desna strana natpisa su teško oštećene, a naročito teško su stradali pretposljednji i posljednji red, tako da čitanje nije svagdje posve sigurno.

Slova su dosta nepravilna i izdužena (visina slova u prvom, drugom i četvrtom redu iznosi 5,1, u trećem 4,6, i u petom 4,3 cm), a poje-

dine riječi su bile odvojene interpunkcijama po sredini retka. Slova V i R u AVR su spojena, a u zadnjem C kratice COCC (prvo slovo trećeg retka) upisano je (ligatura) E. Kognomen Cocceius dosta je čest u antičkoj Panoniji,³ dok kognomen Eutyhianus ukazuje na grčko ili orijentalno porijeklo dedikanta.⁴ Po izduženom obliku slova, stilskim osobenostima žrtvenika i karakteru natpisa možemo ga datirati u kasnije doba, vjerojatno u sredinu ili kraj III. st. Blizu mjesta gdje je ovaj žrtvenik pronađen, bili su po Katančiću temelji manje zgrade od opeka s pečatima IMP, IMP. N., CAE. N, udaljeni 55 koraka na sjever od južnih bedema Murse, u kojoj je nađeno i novaca, naročito Konstansovih i Konstancijevih.⁵ Ostaje otvoreno pitanje radi li se tu o nekom Jupiterovom svetištu, s kojim je u vezi bio naš žrtvenik, ili je on naknadno donešen ovamo s nekog drugog mjesta i upotrebljen za neke građevne svrhe.

2. Prilikom reambulacije terena od strane dr. D. Pinterović, prof. I. Degmedžić i pisca 1958. godine slučajno je pronađen ovaj natpisni kamen na podnožju tzv. Dragojlovog brijega kod pustare Jasenovca, južno od Kneževih Vinograda.⁶ Po pričanju mještana Save Boškovića saznali smo, da je taj kamen pronađen prilikom krčenja vinograda na Dragojlovom brijegu 1957. godine, a on ga je prenio dolje u baru. Uz pomoć službenika Elektroslavonije iz Osijeka, prenesen je u Muzej Slavonije, gdje je i izložen (inv. br. 7061, sl. 2).

Naknadnim obilaskom terena Dragojlovog brijega ustanovljeno je da se na polju zapadno od današnjeg groblja (t. j. na mjestu iskrčenog vinograda), izorava mnoštvo ulomaka rimskih opeka i građevnog kamena, dok su neki nalazi (željezno koplje, glinena svjetiljka iz dječjeg groba i dr.) sa tog mjesta dobiveni već ranije.⁷

To je lijevi donji ugao votivnog natpisa (baze kipa ili are) od vapnenca, sivkaste boje, kojemu su desna, gornja i stražnja strana potpuno odbijeni. Na lijevom boku sačuvan je ostatak male reljefne zdjelice. Veličina sačuvanog dijela iznosi 69×42×19 cm. Natpisno polje završava dolje jednostavnim profiliranim reljefnim okvirom, dok je s lijeve strane oivičeno tordiranim stupićem na kvadratičnoj bazi, kojemu gornji dio nije sačuvan. Iz očuvanog ostatka natpisnog polja (49×34 cm) ne može se suditi o njegovoj veličini, a osim toga su imena cara (ili careva) u zadnja dva retka još u antici eradirana, što još više otežava čitanje natpisa, od kojeg je preostalo 5 donjih redaka:

MART[I ET]?
 VICTO[RIAE ..]?
 PRO:SAL[VTE...?]
 AUG////////
 N////////

Visina slova, koja su dosta nepravilna, iznosi 7 cm. Od slova T u prvom retku ostao je samo neznatni trag, a oštećeno je i T u drugom retku. Oblik slova ukazuje na III. st., ali je vrlo teško reći o kojem se caru radi, jer su moguće razne pretpostavke, a nedostaje nam bilo kakav oslonac za determinaciju. Rješenje će biti moguće ako se eventualno nađe

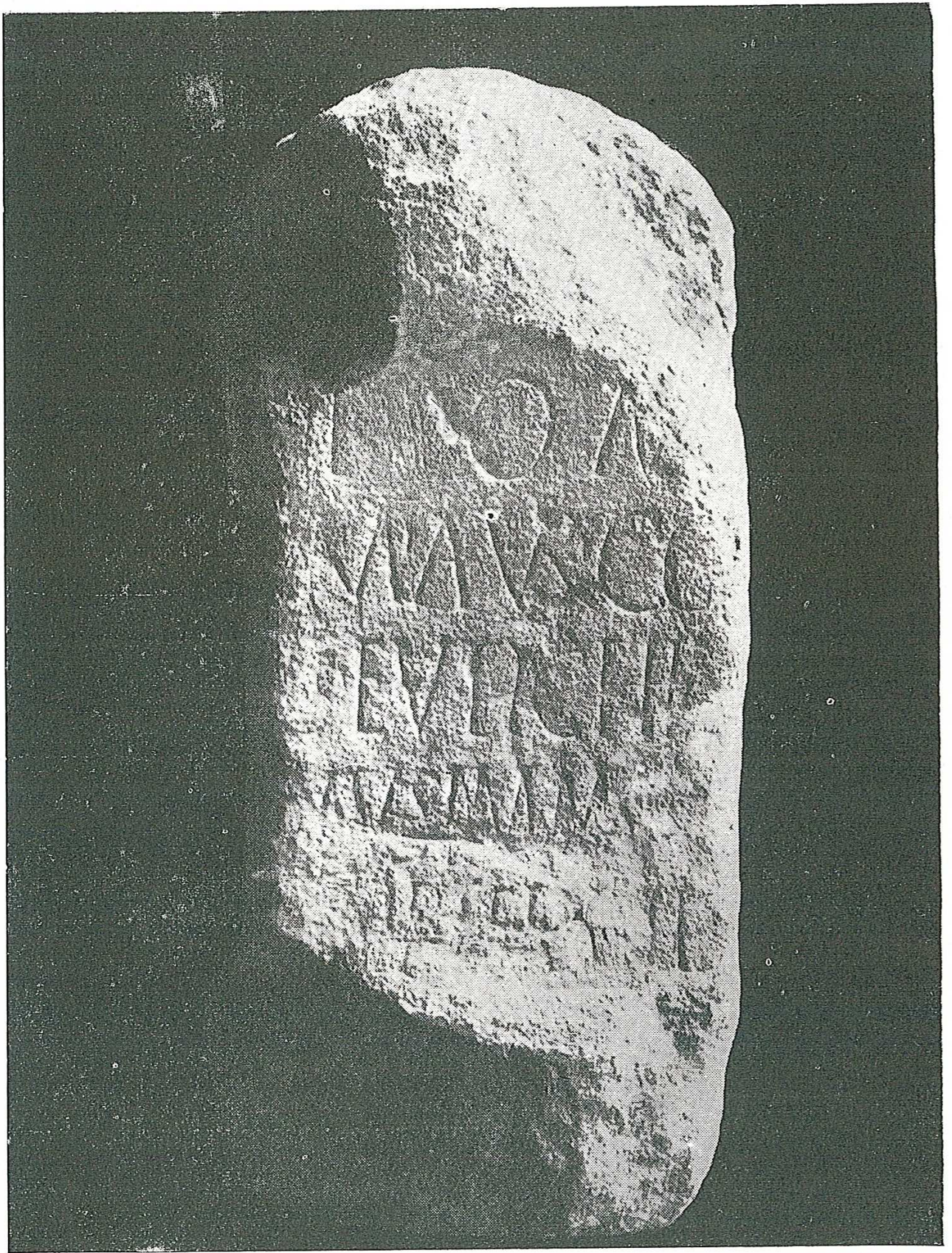
drugi dio ovog natpisa, koji zajedno s ostalim nalazima ukazuje na postojanje rimske stražarske postaje na ovom strateški povoljnom mjestu. Potvrdu i točnu identifikaciju moraju donijeti buduća iskopavanja ovog interesantnog terena.

BILJEŠKE :

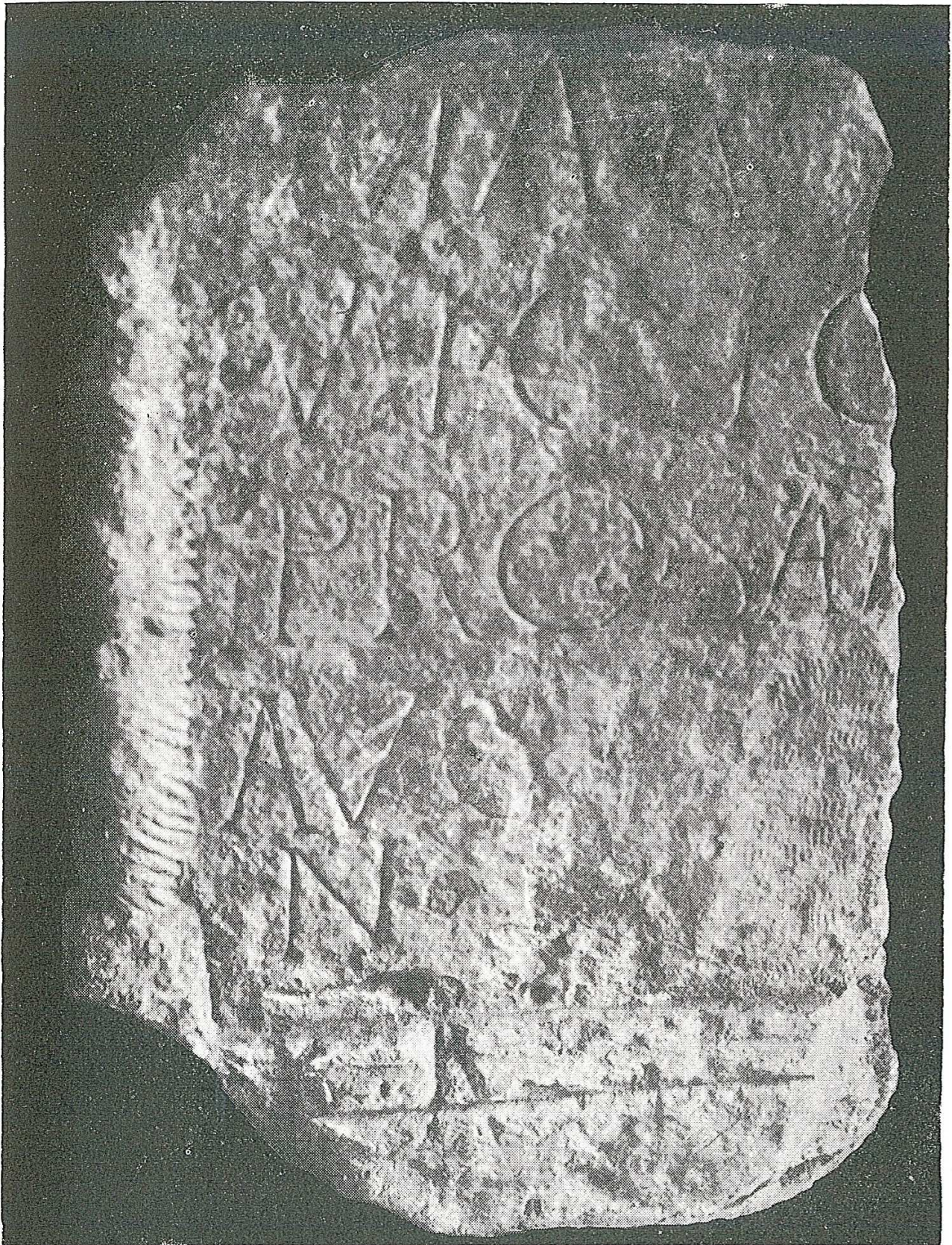
- ¹ D. Pinterović, Novi i neobjavljeni rimski kameni spomenici s terena Murse i okolice, Osječki zbornik VI, 1958., str. 23.
- ² Osječki zbornik V, 1956., str. 239.
- ³ Na pr. CIL III 3546. Aquincum; CIL III 4114 = 10888, Lobar; CIL III 14359²⁰, Aequinoctium; CIL III 14359²⁶ Vindobona; CIL VI 3297, Rim, nadgrobni spomenik vojnika rodom iz okolice Aqua Balissa.
- ⁴ Isp. CIL III 2007 (Solin); CIL III 2852 (Podgrade); CIL III 7326 (Solun).
- ⁵ P. Katančić, Dissertatio de columna miliaria romana ad Eszekum reperta, Eszeki, 1782. str. 93/94.
- ⁶ Osječki zbornik VI, 1958., 310 (3. VI. 1958)
- ⁷ Isto (20. IV. 1958.)

DEUX NOUVELLES PIERRES ROMAINES AVEC INSCRIPTIONS

Au cours des dernières années le Musée de la Slavonie a acquis deux nouvelles pierres romaines avec des inscriptions: l'une fait partie d'un autel des sacrifices en l'honneur de Jupiter dédié par M. Aur. Coc. Eutychianus, trouvée à Osijek (No 1); l'autre pierre est la partie gauche inférieure d'un autel des sacrifices ou d'une base de statue en l'honneur de Mars vouée pour la santé d'un empereur inconnu par une personne inconnue. Celle-ci fut trouvée sur la colline nommée Dragojlov brijeg près de Kneževi Vinogradi au nord d'Osijek. (No 2).

Sl. 1

Sl. 2